

ACADEMIA ROMÂNĂ
Școala de Studii Avansate a Academiei Române
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

EVOLUȚIA PODOABELOR ȘI ACCESORIILOR
VESTIMENTARE DIN OLTENIA ÎN SECOLELE XI-XVIII

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT:
C.S. I Dr. Habil. Adrian IONIȚĂ

DOCTORAND:
Irina Maria VLAD

Cuprins

1. Introducere	3
1.1. Argument	3
1.2. Problematika studiului podoabelor medievale	4
2. Podoabe și accesorii vestimentare medievale descoperite în Oltenia	16
2.1. Premise geografice și istorice	16
2.2. Considerații generale	24
3. Tipologia pieselor de podoabă și a accesoriilor vestimentare	34
3.1. Podoabe pentru cap și acoperământul capului	36
3.2. Podoabe ale gâtului	47
3.3. Podoabe pentru mâini și brațe	50
3.4. Accesorii vestimentare	60
4. Metale și tehnici de orfevrărie medievale	71
4.1. Meșteri aurari și argintari	73
4.2. Tehnici și instrumente folosite la prelucrarea metalelor	76
4.3. Investigații fizico - chimice	90
5. Concluzii	101
6. Catalog al pieselor de podoabă și accesoriilor vestimentare din Oltenia medievală cu loc de descoperire precizat	108
7. Catalog al pieselor de podoabă și accesoriilor vestimentare din Oltenia medievală cu loc de descoperire neprecizat	195
8. Abrevieri	234
9. Bibliografie	236
10. Anexe. Planșe	273
10.1. Hărți. Grafice	276
10.2. Planșe	304

Fără a pretinde de a fi o analiză detaliată a pieselor de podoabă, lucrare își va propune să sistematizeze informația privitoare la giurvaergeria din perioada medievală din Oltenia într-un studiu unitar, cu scopul de a avea o imagine de ansamblu asupra categoriilor pieselor de podoabă și a modului de realizare a acestora, a cartării și încadrării cronologice. Întocmirea unei lucrări omogene pentru teritoriul Olteniei a constituit un deziderat încă din momentul încadrării ca muzeograf la Muzeul Olteniei Craiova.

Oltenia, delimitată natural de Dunăre și culoarul Timiș-Cerna, râul Olt și Carpații Meridionali, corespunde astăzi, ca suprafață, în proporție de peste 80% cu provincia istorică Oltenia. În perioada medievală, regiunea făcea parte integrantă din Țara Românească, beneficiind însă de un statut special, în raportul puterii, prin intermediul Marii Băni.

Intervalul cronologic studiat este cuprins între două momente importante pentru istoria regiunii: revenirea Imperiului bizantin la Dunărea de Jos și realipirea Olteniei la Țara Românească, în urma tratatului de la Belgrad din 1739.

Lucrarea prezintă câteva dintre caracteristicile prelucrării metalelor pe o perioadă de timp îndelungată. A fost de asemenea realizat și un catalog al descoperirilor care au un context precizat dar și al celor despre care lipsesc informații referitoare la locul de proveniență, unele inedite. Prezentarea stadiului cercetărilor, o scurtă istorie a Olteniei în cadrul cronologic precizat, tipologia pieselor de podoabă vin să structureze evoluția pieselor de podoabă medievale.

Piese de podoabă vor fi clasificate funcțional și analizate tipologic. Podoabele pentru cap, gât, mâini și brațe dar și accesoriile vestimentare sunt sistematizate în funcție de formă, tehnica de execuție și motive decorative. Acestea nu sunt însă indicatori cerți pentru diferențele cronologice, pentru etapele de dezvoltare a unei anumite categorii de podoabe. Unele forme au fost folosite o lungă perioadă de timp și reprezintă, de asemenea, un bun exemplu de eclectism al elementelor care creează forma și decorul unui obiect.

Un capitol aparte îl va reprezenta sintetizarea informațiilor existente despre meșterii aurari, despre atelierele lor. Se va descrie instrumentarul folosit dar și tehnicile utilizate la realizarea și decorarea pieselor de podoabă. Beneficiind de aportul tehnic și științific al unui laborator de investigații fizico-chimice, pentru o parte din piesele prezentate s-au adus date suplimentare privitoare la materialul din care au fost realizate și modul de fabricare. Informațiile despre compoziția artefactelor, în urma analizei fluorescența cu raze X, conduc la îmbunătățirea cunoștințelor despre „industria” podoabelor medievale din teritoriul

cercetat. Se dorește, prin rezultatele acestui studiu, să se aducă o contribuție la o mai bună înțelegere a cunoștințelor, altfel puține, despre tradiția bijuteriilor.

Bijuteria ca lucrare artistică și piesă cu valoare istorică este o lucrare de artă, dar și obiect ornamental individual, care se supune modei pe care a însoțit-o de-a lungul vremii, drept cel mai important accesoriu al costumului și portului. Odată ieșit din modă poate fi transformat în altă bijuterie, refolosind metalul și pietrele (semi)prețioase. Toate acestea o definesc și ca piesă cu valoare istorică, lăsându-se descoperită prin săpături arheologice sau fiind teaurizată împreună cu monede.

Piese de podoabă și accesoriile vestimentare din secolele XI-XVIII au o **proveniență diversă**: au fost găsite în așezări, necropole sau morminte izolate în urma cercetărilor arheologice sistematice sau prin descoperiri fortuite în cazul tezaurelor mixte de podoabe și monede. Descoperirile realizate cu ajutorul detectorului de metal scot piesele din contextul arheologic, dar aduc un plus de informație privind formele, tipurile sau răspândirea podoabelor. Pentru teritoriul a trei județe (Dolj, Vâlcea și Olt) sunt menționate astfel de descoperiri: la Desa și Dobrești, Râmnicu Vâlcea și Ocnele Mari dar și la Morunglav.

În ceea ce privește descoperirile de podoabe și accesorii vestimentare provenite din cadrul așezărilor observăm că sunt concentrate în jurul vechilor vetre de locuire fie că e vorba de cetăți, târguri sau fostele castre romane (Drobeta Turnu Severin, Copăcenii, Ocnele Mari, Râmnicu Vâlcea, Craiova, Slatina) și cuprind mai multe categorii de podoabe, realizate din bronz, alamă și argint: în primul rând inele și cercei, dar și ace de vâl, cataramă și bumbi. Se înscriu în perioada secolelor XIII-XVII, cele mai timpurii descoperiri provenind de la Burila Mare (inele și „alte podoabe”) și zona Drobetei iar cele mai târzii din Craiova.

Descoperiri izolate de piese singulare, câte un inel sau o câte o cataramă s-au semnalat la marginea de nord-vest a satului Văleni, în apropierea Mănăstirii Brâncoveni (inel), Gruia (cataramă) și Țandăra (trei inele).

Pe parcursul secolului al XIV-lea se observă o înmulțire a descoperirilor, fapt ce îl putem lega de întemeierea și consolidarea statului medieval. Însă o dată cu expansiunea otomană înspre Dunăre, în secolele XIV-XV se întâlnește un orizont de tezaure. Imaginea cea mai completă asupra garniturilor de piese de podoabe este furnizată de aceste acumulări de teaurizare. Este vorba de tezaure mixte de monede și podoabe (Basarabi, Covei, Craiova „Manutanță”, Desa, Gogoșu, Jiana Mare, Jidoștița, Schela Cladovei și Verbița). Singurul caz unde s-au găsit numai podoabe a fost cel de la Șimnic, considerat de noi o acumulare de tip teaur, ce a fost predată Muzeului din Craiova drept un lot compact. Descoperirea de la Goranu poate să fi făcut și ea parte dintr-un orizont de tezaure.

Asociațiile de obiecte din cadrul tezaurilor variază atât ca număr cât și ca diversitate tipologică. Există tezaure care pot fi descrise ca omogene, iar altele au o componență eterogenă.

Aceste tezaure au fost descoperite întâmplător, în timpul lucrărilor agricole, în zone populate de-a lungul timpului. Acest fapt face ca o parte din informație să se piardă înainte ca piesele să ajungă în instituțiile abilitate să le protejeze, conserve și studieze.

Jumătate dintre ele au fost îngropate în timpul lui Mircea cel Bătrân sau după moartea acestuia. Venirea la domnie a lui Mircea cel Bătrân (1386-1418) a avut loc în contextul unei puternice ofensive otomane la Dunăre; coaliția creștină a fost înfrântă în lupta de la Kosovo. Urmare directă a fost luarea în stăpânire a orașelor Vidinul și Nicopole, de către Baiazid, amenințând astfel direct Țara Românească.

Un număr mare de tezaure monetare au fost descoperite în jurul Cetății Severinului, un important centru militar și economic, punct strategic în sud-vestul Țării Românești dar și un punct de depozitare al mărfurilor și de tranzit comercial. Principala cauză a îngropării tezaurilor s-a datorat numeroaselor incursiuni otomane la nordul Dunării. Pentru tezaurele îngropate în prima parte a domniei lui Mircea, motivul îl poate constitui lupta pentru supremația Cetății Severinului. După moartea lui Mircea cel Bătrân, instabilitatea domniilor a facilitat mai mult incursiunile turcești în zonă.

Acum s-au îngropat tezaurele de la Gogoșu, Basarabi, Covei, Jiana Mare, Șușița și Schela Cladovei în condițiile în care în perioada anilor 1417-1420 au avut loc numeroase jafuri ale akingiilor la Dunăre. Tot acum, se desfășoară și ample acțiuni militare organizate de sultanul Mehmed I, care au afectat sudul Olteniei. Scopul declarat îl constituia cucerirea Cetății Severinului (1419) și distrugerea sistemului de fortificații de la Dunăre conceput de Mircea cel Bătrân.

Despre tezaurul de la Jidoștița informațiile descoperitorului sunt contradictorii: fie a fost descoperit în pivnița unei casei, fie pe malul Dunării. Monedele recuperate datează de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui următor, ultimele emisiuni fiind cele ale lui Mircea cel Bătrân.

Acumularea tezaurului de la Schela Cladovei a început în perioada de dezvoltare economică de la jumătatea secolului al XIV-lea și se încheie în al doilea deceniu al secolului următor, la începutul domniei fiului lui Mircea cel Bătrân, Mihail I. În tezaur nu au fost incluse emisiunile de argint ale lui Sigismund de Luxemburg, care își pierdeau valoarea. În schimb, pe lângă podoabele de aur, au fost alese emisiuni monetare de aur dar și de argint.

Primul tezaur de la Covei, ce ar fi aparținut probabil mănăstirii Tismana, ar fi putut fi îngropat în perioada tulbure dintre 1512-1527 sau 1538-1547.

Pentru tezaurul de la Verbița acumularea și ascunderea pieselor poate fi fixată în perioada 1598-1608. Numeroase acțiuni militare au loc în primii ani ai secolului al XVII-lea: în 1600 beii de Vidin și Nicopole au trecut Dunărea pentru a cuceri Craiova, fiind învinși de banul Preda Buzescu; în 1601 boierii Craiovești, în frunte cu Buzeștii, l-au alungat pe Simion Movilă în așteptarea lui Mihai Viteazul; în 1604, Preda Buzescu a ținut piept năvălirilor tătare.

Momentul îngropării celui de-al doilea tezaur de la Afumați (Covei) poate fi pus în legătură cu răscoala seimenilor din anii 1653-1655, când în regiune sunt documentate jafuri și distrugerii la mănăstirile Jitianu și Sadova. Violența răscoalei a determinat populația să-și protejeze bunurile și să se refugieze în Transilvania.

Situația în perioada anilor 1716-1718 era precară în Țara Românească: în urma războiului austro-veneto-turc din iulie 1716, Oltenia intră sub administrație imperială. Anul 1717 a însemnat pentru Oltenia acțiuni de jefuire din partea armatelor turco-tătare și înrobirea unei părți a populației, iar anul 1718 a fost un an secetos care a adus foamete. Abuzurile armatei austriece sau raidurile conduse de pașa de Vidin în regiunea Dunării determină ascunderea tezaurului de la Desa, ce are loc probabil la sfârșitul anului 1721.

Declanșarea conflictului militar dintre Rusia, Imperiul Habsburgic și Imperiul Otoman creează o stare de nesiguranță pentru locuitorii din dreapta Oltului, mulți alegând, în toamna anului 1737, să se refugieze. La sfârșitul lunii octombrie un corp de armată austriac este înfrânt chiar în prejma Craiovei de trupele turco-tătare și românești conduse de marele spătar Ioan Nicolae Mavrocordat. În urma acestor evenimente s-a ascuns și tezaurul de secol XVIII, descoperit la Craiova în punctul „Manutanță”, dintr-un cartier negustoresc, mahalaua Oota. Locul descoperirii se afla pe o culme de deal, o zonă mai greu accesibilă. Tezaurul este compus din 48 de monede de argint (1548-1729) perforate (prinse pe un material textil), o cruce de purtat la gât (fragmentară) și o pafta.

Piese din inventarul tezaurelor sunt lucrate din argint și argint aurit. Limitarea utilizării aurului la confecționarea podoabelor numai de anumite categorii sociale (aflate, în cazul nostru tezaurizate la Schela Cladovei și Goranu) își găsește ecoul și în Oltenia. Astfel alături de piese de aur sau argint, apar și piese de bronz, evidențiind structura socială a societății românești.

În ceea ce privește descoperirile din necropole sau morminte izolate putem preciza că inventarul funerar al mormintelor oferă imaginea de ansamblu asupra evoluției

podoabelor medievale. Mormintele izolate le putem puncta la Făcăi "Cimitir", Drobeta „Gura Văii”, Găneasa, Hinova, sat Scorila (com. Vlădaia) și sat Vrancea (com. Batoți). Probabil că și în cazul acestora putem presupune că fac parte dintr-o necropolă, o cercetare sistematică și exhaustivă acestora putând confirma sau infirma o întindere mai mare. Necropole și cimitire au fost cercetate la Olt la Ipotești, Piatra Sat și Mănăstirea Căluui, în Mehedinți la Drobeta, Ostrovul Mare, Crivina, Izvoare, Gruia, Izâmșa, Tismana și Mănăstirea Coșuștea, în Dolj la Portărești, Bucovăț, Verbicioara și Craiova (Fântâna Obedeanu și Făcăi-Braniște), în Vâlcea la Făurești, Șirineasa și Mănăstirea Bistrița iar în Gorj la Mănăstirea Tismana. O parte a mormintelor necropolelor de la Crivina, Izvoarele, Tismana (com. Devesel, Mehedinți) și Ipotești au fost distruse de Dunăre, respectiv râul Olt.

Examinarea evoluției inventarului podoabelor într-un interval mare de timp, permite trasarea dinamicii evoluției acestora. O parte din formele de podoabe ale perioadei medievale provine din perioada anterioară, în timp ce mai multe piese prezintă tipuri complet noi și reflectă dezvoltarea modei. Există o serie de piese care au fost purtate pe o perioadă îndelungată de timp precum diferite tipuri de inele, cercei, accesorii (nasturi, cataramă) sau brățări (precum cele din sârme torsionate și răsucite, cu plăcuțe decorative la capete). Brățările sunt un tip de podoabă ce a cunoscut în Peninsula Balcanică o evoluție în întreaga perioadă cronologică tratată.

De altfel, se poate observa mult mai bine în spațiu sau timp răspândirea unui anume motiv decorativ pe grupe de piese. Din această cauză, urmărirea procesului de formare a repertoriului de podoabe este posibilă doar prin compararea cu piese din teritoriile vecine (Bulgaria, Ungaria, Serbia, Macedonia, Croația, Ucraina, Rusia), precum și evidențierea prototipurilor timpurii.

Este necesară astfel conturarea atât a trăsăturilor comune cât și a deosebirilor în evoluția pieselor din categoria giuvaergiei medievale.

Pentru prezentarea cadrului tipologic piese au fost atribuite pe criterii tipologice (de formă, decor) și în urma asocierii cu alte categorii de obiecte din tezaure și contexte funerare.

Piese de podoabă sunt clasificate funcțional și analizate tipologic. Podoabe pentru cap, gât, mâini și brațe dar și accesorii de vestimentare sunt structurate tipologic, după formă sau motive decorative; acestea nu sunt însă indicatori cerți pentru diferențele cronologice, pentru etapele de dezvoltare a unei anumite categorii de podoabe, întrucât unele forme au fost folosite o lungă perioadă de timp și reprezintă, de asemenea, un bun exemplu de eclectism al elementelor care creează forma și decorul unui obiect.

Tipurile de podoabă sunt diverse, evidențiindu-se grupuri în raport cu corpul pe care îl înfrumusețează dar și în funcție de distribuția lor în sistemul de decorare a costumului: diademe, ace de păr sau de vâl, cercei (din categoria podoabelor pentru cap), salbe, coliere de mărgel, medalioane, pandantive, cruciulițe (din categoria podoabelor pentru gât), inele și brățări (ca podoabe ale mâinilor și brațelor), paftale, cataramă și cordoane (ca piese de centură) dar și diferite accesorii vestimentare precum aplicile, bumbii sau nasturii.

Diademele fac parte din categoria podoabelor pentru cap, cu o istorie îndelungată, fiind piese sau ansambluri de piese de paradă, ceremoniale, care arată statutul social al purtătorului, considerate podoabe tipic feminine. Răspândirea modei purtării diademelor este legată de tradiția orientală, a ceremonialului bizantin iar în regiunea carpato-balcanică aceste piese sunt de tradiție sud-dunăreană.

Foarte puține diademe s-au păstrat pentru a fi descoperite, sunt piese mai degrabă rare în orfevrăria medievală. Este de remarcat faptul că descoperirile individuale au o formă de decorare complexă, numărându-se printre cele mai frumoase piese. Fiind podoabe compuse, diademele sunt formate din plăcuțe, pandantive, lănișoare, cercei, ornamente, baza suport și sistem de prindere.

Ele se prezentau fie din metal, sub formă de plăcuțe (*diademe bandiforme - tipul 1*), fie din materiale textile cu aplici de metal, ce se purtau pe frunte (*benzi de frunte - tipul 2*). Alte tipuri ce înconjurau creștetul capului, peste voalul purtat, erau realizate din plăcuțe decorative, de care atârnav lănișoare, aplici, clopoței, pedunculi (*diademe cu pandantive - tipul 3*) sau era realizate în tehnica străpungerii (*diademe ajurate - tipul 4*).

Piesele ce alcătuiesc și decorează diademele sunt executate din metal, fiind fixate pe un suport textil sau din piele. Pe lângă metale (aur, argint, bronz), pentru decor au fost folosite și pietre semiprețioase sau sticlă colorată, montate în casete. După modalitatea de decor pot fi clasificate în ajurate sau cu pandantive și ornamentate *au repoussé*. După forma pieselor fixate pe suport pot fi cilindrice, semisferice, cu plăcuțe de formă pătrată, dreptunghiulară sau triunghiulară.

Acest tip de podoabă, întâlnit începând cu secolul al XII-lea, s-a descoperit în opt localități din județele Mehedinți, Dolj și Vâlcea. Au făcut parte din inventarul funerar al necropolelor (Drobeta „Terme”, Ostrovul Mare, Portărești, sat Vrancea) sau au fost teaurizate, cum sunt cele descoperite la Covei, Jidoștița și Gogoșu - momentul acumulării fiind pus pe seama frământărilor de la sfârșitul secolului XIV - începutul secolului XV. Către sfârșitul secolului al XV-lea, nu se mai întâlnesc, locul lor fiind luate de alte piese de podoabă și anume de acele de vâl.

Cerceii sunt unele dintre cele mai larg distribuite categorii de bijuterii medievale. Termenul este folosit generic pentru piesele care erau utilizate pentru decorarea urechii, deși este evident faptul că unii erau folosiți ca ornamente pentru lobii urechilor. Alți cercei, datorită formei și dimensiunilor lor erau purtați peste ori pe lângă urechi, fiind atașați de vâl sau de bentiță (cercei de tâmplă), prin lănișoare sau fire.

Doar puține modele, în special cele cu o formă mai degrabă simplă, au fost fabricate din bronz. Toate celelalte piese sunt realizate din argint, uneori aurit. Majoritatea au fost găsiți în morminte și doar în trei cazuri au făcut parte din cadrul acumulărilor tezaurizate (Șușița, Jiana Mare, Jidoștița și Desa).

În funcție de complexitatea și forma verigii de prindere, a pandantivului sau pandantivelor introduse pe verigă, cerceii se pot împărți în mai multe tipuri, cu diferențe de forme și decor în cadrul fiecărui tip.

Tipul 1 - cei mai simpli cercei sunt alcătuiți dintr-o **verigă simplă** de argint sau bronz (argintat), ce sunt folosiți de-a lungul întregului Ev mediu, circulând în paralel cu forme mai complexe. Primul tip este reprezentat de un cerc simplu cu capete deschise, realizat în mare parte din fir de bronz sau argint, chiar și de fier, de grosimi ce pot varia. Diferențele apar în ceea ce privește modelul capetelor deschise și al decorațiilor verigii. Descoperirile ajunse până la noi sunt, în marea lor majoritate piese păstrate cu grijă, însă cu siguranță că în acele timpuri oamenii de rând purtau piese comune, fără relevanță cronologică.

Tipul 2 - cuprinde cerceii din sârmă buclată sau „**cu ochiuri**” **împletite din sârmă pe verigă**. Au veriga în secțiune circular și capetele conice, în jurul verigii fiind înfășurată sârmă răsucită în spirală ale cărei capete sunt fixate prin simple mănunchiuri/ochiuri răsucite. Tipul apare încă din secolul al XI-lea și îl regăsim în Serbia, Bulgaria, România, cel mai frecvent în situri de-a lungul Dunării, până spre sfârșitul secolului al XIV-lea. Îl întâlnim la Craiova ”Fântâna Obedeanu”, Drobeta Turnu-Severin, Portărești.

Tipul 3 cu o multitudine de variante se caracterizează prin **introducerea unui corp** (tip 3a) **sau a mai multor corpuri sferoidale pe verigă** (tip 3b). Se întâlnește în perioada secolelor XII-XV. Varietatea lor este determinată în principal de forma și decorarea măgelelor decorative.

Tipul 3a - Cerceii cu un singur corp introdus pe verigă pot avea acest pandantiv sferoidal sau biconic/elipsoidal (decorat sau fără ornamente) Cerceii cu montură biconică pe verigă sunt podoabe de dimensiuni mari, grele, cu veriga dintr-o tijă destul de groasă. În partea inferioară a verigii sunt fixate câte două conuri realizate din foiță de metal, decorată sau nu cu sârmă filigranată și granule. Cerceii cu montură globulară au fost realizați dintr-o

bară îndoită circular, pe partea inferioară fiind fixat un pandantiv sferic. Au fost descoperiți în special în provinciile bizantine, sau în spațiile cu influență bizantină, cunoscând o largă circulație între secolele X-XV, posibil și mai târziu și având mai multe variante, prin modalitățile diferite de ornamentare.

Tipul 3b - cercei cu mai mult corpuri (3) pe verigă, având pandantivul central biconic sau sferoidal cu o dimensiune mai mare decât cele laterale, de formă rotunjită. Decorul poate fi realizat prin granulare și filigranare. Veriga este netedă sau cu partea superioară torsionată.

Cei mai timpurii cercei cu pandantivi sunt datați în secolul IX, apăruiți sub influență bizantină. Astfel de piese pot fi bijuterii realizate local, fără a fi specifice unui anumite populații și fără a se înscrie într-un areal distinct. Exemplarele cu un pandantiv nedecorat se datează în secolele X-XIV, iar cele decorate cu granule sunt mai târzii, încadrându-se în perioada secolelor XII-XIV. Începând cu secolul al XII-lea, este tipică evidențierea părții centrale cu ajutorul unei sârme lipite și a altor elemente decorative (filigran, granule, mici tuburi metalice). Din același secolul, cercei de tâmplă devin destul de răspândiți și circulă, sub diverse forme, până în veacul al XVI-lea.

Tipul 4 - în formă de semn de întrebare. Acest tip are segmentul superior îndoit în formă circulară sau semicirculară asemănător cu semnul întrebării, cu partea de jos verticală cu mănunchiuri de sârmă cu ornamente variat executate. În conformitate cu tipul de decorare al acestui segment vertical se disting două variante. Prima variantă (**4a**) este **decorată cu mănunchi de sârmă înfășurată spiralat și pandantiv globular** (Craiova „Fântâna Obedeanu” și Gura Văii). A doua variantă (**4b**) este **decorată cu ornamente constituite din granule** (cele două piese descoperite la Gruia). Distribuția lor spațială cuprinde și teritoriul din Serbia, de pe malul drept al Dunării, nordul Bulgariei, estul Ungariei între secolele XII-XIV. În România se întâlnesc și în Moldova sudică și Dobrogea.

Tipul 5 - cu pandantiv în formă de măciucă au o arie de răspândire mare, în tot sud-estul Europei, începând din Croația, Ungaria, Serbia, Transilvania și Dunărea de Jos. Silviu Oța îi împarte în două grupe: cu jumătatea inferioară dintr-o bară groasă sau cu pandantivul atașat pe o verigă simplă. Ei pot fi decorați cu filigran și granule sau turnați, fiind astfel considerați reproduceri ai exemplarelor bizantine.

Cercei în formă de semn de întrebare au stat la baza podoabelor masive, din perioada târzie, iar cei cu pandantiv în formă de măciucă se întâlnesc în secolul al XI-lea, pe parcursul secolului următor nu au mai fost purtați.

Începând cu sfârșitul secolului al XV-lea locul cerceilor de tâmplă de mari dimensiuni este luat de cercei mai mici, mai fini, decorați cu filigran, granule, pietre prețioase

sau perle. Micșorarea diametrului, dispunerea motivului decorativ de-a lungul verigii, fac ca prinderea să se facă direct de voal, vertical, în dreptul tâmpelor, cu motivul decorativ în față. Restul verigii era petrecut sub marginea voalului, poziție preluată ulterior de acele de vâl.

Tipul 6 - în formă de semilună, sunt cerceii de dimensiuni mai mici, bogat împodobiți. Acest tip este reprezentat de cerceul descoperit la Mănăstirea Căluu, un exemplar de lux al sfârșitului de secol XVI. Montura semicirculară este decorată cu perle, pietre în caboșon și fir filigranat.

Tipul 7 - tip „radial”. În cadrul necropolei de secol XVI de la Bucovăț, jud. Dolj se găsesc două perechi de cercei asemănătoare. Cerceii sunt formați dintr-un disc central, decorat cu motive rombice, filigranat și granulat. Pe margini sunt lipiți mai mulți pedunculi granulați, dispuși radiali. Piese sunt de argint și din aliaj aur-argint. Alte exemplare, în pereche sau singulare, se află atât la Craiova, Vâlcea și Severin. Se întâlnesc în decursul secolelor XVI-XVII.

Pentru sec XVII-XVIII sunt caracteristici cerceii ce imită forme medievale timpurii, ale produselor de lux (de aur și argint), prin materiale de multe ori inferioare.

Cerceii din tezaurul de la Desa se înscriu într-un alt tip (**tipul 8 - cu pandantive agățate**), cu distribuție largă în secolele XVII-XVIII, dar întâlniți încă din secolul al XV-lea. De corpul central al piesei sunt prinse (una sau mai multe) pandantive ajurate. Alte piese, provenite probabil din Oltenia, se regăsesc în colecțiile muzeale din Craiova, Severin și Vâlcea.

Pentru sec XVII-XVIII sunt caracteristici cerceii ce imită forme medievale timpurii, ale produselor de lux (de aur și argint), prin materiale de multe ori inferioare.

Începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea locul cerceilor de tâmplă de mari dimensiuni este luat de cercei mai mici, mai fini, decorați cu filigran, granule, pietre prețioase sau perle (**tipul 9**). Micșorarea diametrului, dispunerea motivului decorativ de-a lungul verigii, fac ca prinderea să se facă direct de voal, vertical, în dreptul tâmpelor, cu motivul decorativ în față. Restul verigii era petrecut sub marginea voalului, poziție preluată ulterior de acele de vâl.

Locul diadelor la prinderea voalului a fost luat de **acele decorative**. Ele se compun dintr-o tijă de metal (alamă, bronz, argint) ascuțită la un capăt, având la extremitatea opusă diferite elemente decorative ce împiedicau alunecarea din poziție. Având dublu rol, podoabele destinate fixării sau decorării acoperământului capului din epoca medievală s-au păstrat în forme și dimensiuni variate. Luând în considerare o anumită utilizare practică, poate

fi admisă, cel puțin la nivel teoretic, și folosirea lor pentru a susține cercei de tâmplă de mai mari dimensiuni sau pentru închiderea unor elemente de îmbrăcăminte.

Acele ornamentale sunt o categorie de piese de podoabă ce apare izolat, nefiind atât de des întâlnită precum inelele, cerceii sau brățările. Pot fi întâlnite și în secolele XVIII-XIX.

În funcție de greutate și dimensiunea elementelor decorative, se pot clasifica în *ace de păr* (piesele mai mici, atât ca dimensiune și ca greutate, cu rol funcțional clar) și *ace de voal*, cu elemente decorative mai mari și elaborate, din metale prețioase sau metale comune argintate și chiar aurite.

Pentru perioada Evului Mediu târziu, ele pot fi clasificate și în funcție de forma decorativă a capului: *cu cap sferic (tip 1)* întâlnit în perioada secolelor XIV-XVI: Portărești, Drobeta Turnu Severin), cu cap poliedric (secolele XV), *cu cap sferic ajurat (tip 2)*, decorat de obicei cu granule și filigran (sfârșitul secolului XV - secolul XVI: Jidoștița, Șimnic), *cu cap sub formă de floare/rozetă (tip 3)*, de dimensiuni mai mari, decorate cu filigran, pastă de sticlă, granule sau pseudo-granule (sfârșitul secolului XVI - secolul XVII, chiar și în secolul XVIII: Călușu, Drobeta Turnu Severin). O categorie aparte o constituie acul cu *capul în formă de pasăre (tip 4)*, stilizată sau tridimensională de la Drobeta Turnu Severin. În categoria acelor de păr, *cu forme simple (tip 5)*, includem piesele de secol XIII-XV, ce provin din zona Drobetei.

Asemenea podoabe pentru cap au persistat până în secolul XVIII, așa cum reiese din foile de zestre. Astfel de piese târzii se află și în depozitul muzeului din Drobeta Turnu Severin. Produse ale atelierelor balcanice, acestea au veriga prinsă de placă cu un ax mobil. Pe placa metalică, se află o montură ovală sau circulară, cu o piatră/sticlă în nuanțe de verde sau roșu. De corpul cerceului sunt prinse, cu zale, pandantivi în formă de semilună sau mici mărgel colorate.

Podoabele gâtului cuprind o salbă din plăcuțe și tuburi metalice, câteva medalioane (pandantive), mărgel și cruciulițe. Coliere nu se întâlnesc des în perioada Evului Mediu, întrucât veșmântul era suficient de decorat cu broderii.

Salba este o podoabă rar întâlnită, iar despre singurul obiect de acest tip nu avem informații despre locul descoperirii. Se încadrează cronologic în perioada secolului al XVII-lea.

Pandantivele sunt realizate din bronz sau os, putând să facă parte dintr-un colier sau să fie ornamente individuale, cusute pe o bandă de material. Cu toate că nu avem multe informații despre piesele incluse în această categorie, acestea stau mărturie asupra varietății acestui tip de podoabă.

Măgelele au fost descoperite fie singular, fie coliere în care se îmbină mai multe tipuri de piese. Totuși acestea nu s-au găsit niciodată singure ci numai cu podoabe metalice sau cu monede. Ele pot fi din materiale diverse: pastă de sticlă (de variate tipuri), scoici, piatră și os. Au forme diferite. Cele din pastă de sticlă sunt sferice, majoritatea prezentându-se sub forma unei sfere turtite. Culoarea lor este fie verde, culoarea nisipului, roșu, albastru sau negru. Un exemplar are inserții de culoare galbenă.

Cruciulițele pectorale îndeplinesc o dublă funcție: atât religioasă cât și estetică. Cum dorința posesorului de a impresiona era mai mare decât purtarea unui obiect-simbol simplu, cruciulițele purtate la gât sunt piese decorate, discutându-le aici datorită funcției lor estetice. Dispunem de trei cruciulițe diferite, dintre care una este un exemplar de uz comun, de mici dimensiuni, din metal. Din argint este realizată o cruce laică, datată la sfârșitul secolului al XVI-lea, anii 1599-1600. Medalia sub formă de cruce laică i-a fost dăruită, pentru merite deosebite pe câmpul de luptă, probabil lui Stroe Buzescu de către domnul Țării Românești Nicolae Pătrașcu.

În categoria podoabelor pentru mâini se remarcă **brățările**, acestea constituind unul dintre tipurile des întâlnite de bijuterii în toată perioada Evului Mediu, purtate atât de femei cât și de bărbați. În izvoarele iconografice se evidențiază pe costum, ca piese separate de decor, îndeplinind un rol practic (de a fixa mâneca). O dată cu apariția modei otomane, când mânecile au devenit mai largi și-au câștigat rolul de bijuterii independente.

Pe lângă rolul decorativ, anumite tipuri de brățări ilustrează poziția socială a purtătorului. Acest lucru este dovedit de descoperirea unor exemplare de aur, cum sunt cele de la Dudașul Schelei.

De-a lungul evoluției lor, acest tip de brățări nu s-au schimbat semnificativ. Brățările întâlnite în Oltenia au fost documentate și în alte zone ale țării, în Peninsula Balcanică, Rusia, Crimeea și Europa centrală (etapa timpurie), de-a lungul unei perioade destul de lungi: evoluția tipului de bază poate fi fixată între secolele XI-XVI, ulterior formele târzii fiind asimilate în arta populară a zonelor de la nord și sud de Dunăre și în alte regiuni ale Imperiului Otoman.

De remarcat că în documentele de epocă, acte sau foi de zestre, sunt menționate în perechi, niciodată una singură, ceea ce ne dă un indiciu important în legătură cu moda purtării acestui tip de bijuterie.

În istoriografia română, brățările torsionate și împletite cu plăcuțe la capete sunt considerate de o tradiție bizantină, în zonă având loc o „renaștere a civilizației bizantine”, prin revigorarea orfevrăriei de tradiție bizantine la Dunărea Inferioară.

Se clasifică în funcție de materialul folosit (metal, sticlă) și tehnică de execuție. Brățările din metal, singurul tip întâlnit în Oltenia în perioada secolelor XI-XVIII, au circulat sub două forme, în paralel.

I. Brățările închise sunt întâlnite într-un număr extrem de mic (piese aflate în patrimoniul muzeului din Severin)

II. Brățările cu capete deschise se clasifică după materialul folosit (platbandă sau sârme de metal) și tehnică de execuție (turnare sau torsionare, împletire).

II.1. Brățările din bandă sunt turnate din bronz și pot avea două variante, în funcție de capetele pieselor: lățite și subțiate, decorate cu șiruri de puncte (Izâmșa, Orlea - câte un exemplar, Crivina - 2 piese) sau cu capetele drepte (Izâmșa, Hinova - cu un capăt ascuțit și unul drept, Cetatea Severinului - un exemplar argintat). Tot în această categorie putem include și una din cele două brățări provenită din necropola de la Bucovăț, un exemplar realizat din alamă.

II.2. Brățările din sârme împletite au fost descoperite exemplare din argint la Gogoșu și Șușița dar și două exemplare de aur, unul păstrat fragmentar, la Schela Cladovei. Brățările sunt confecționate din patru sârme împletite din argint sau aur cu plăcuțe terminale în formă de trapez. La punctul de legătură dintre aceste două părți componente se află în buton circular. La Șușița, brățara este realizată din cinci sârme. Toate sunt decorate cu filigran și granule pe plăcuțele de la capete.

II.3. Brățările din sârme/tije torsionate au circulat de-a lungul întregii perioade considerate, evoluția tipului de bază putând fi fixată între secolele X/XI-XVI; ulterior formele târzii au fost asimilate în arta populară a zonelor de la nord și sud de Dunăre și din alte regiuni ale Imperiului Otoman. Ele pătrund în spațiul sud-est european o dată cu revenirea Bizanțului în Peninsula Balcanică, ca exemplare din cupru și rar din argint. După scăderea considerabilă a puterii Imperiului Bizantin în 1204, variante ale acestor brățări sunt produse în continuare, de regulă din argint și, mai rar, din aur.

Inelele sunt cele mai numeroase podoabe descoperite până acum, fiind bijuterii purtate neîntrerupt atât de femei cât și de bărbați. Ele apar frecvent în descoperirile din necropole și așezări și rar în cadrul tezaurelor. Inelele spun mai multe decât oricare alt tip de podoabă despre personalitatea deținătorului: despre statut social, familial, afinități.

În afară de caracteristica originală a decorului, motivele heraldice și inscripțiile reprezintă un tip de document despre proprietarul inelului. Piese asociate direct cu persoane istorice, și în același timp reprezentând o marcă a rangului, nu sunt deloc numeroase.

Inelul sigilar al Banului Manta a intrat în posesia familiei Darvali și ulterior în colecțiile Muzeului Olteniei. Manta este atestat mare ban al Craiovei de la 31 august 1596 până la 5 octombrie 1597, făcându-se remarcat prin abilitățile sale militare.

Unui membru al familiei domnitoare a Țării Românești pare să-i fi aparținut cele două inele sigilare de aur din componența tezaurului de la Schela Cladovei. Primul inel, confectionat înainte de 1365, are incizate însemnele heraldice ale Țării Românești: scutul, coiful și acvila. Al doilea inel are incizate capetele a două păsări.

Ceea ce va trezi un interes aparte sunt inelele descoperite la Mănăstirea Căluu, jud. Olt. Dacă cercetările ulterioare vor confirma informațiile de pe pietrele funerare, putem avea certitudini în cel puțin un caz, cel al doamnei Stanca, soția marelui spătar Radu Buzescu, care este înfățișată în portretul de frescă purtând patru inele. Aceasta nu este un caz singular, în epocă se puteau purta mai multe inele odată.

Un inel sigilar din colecțiile muzeului Olteniei, de aur cu piatră prețioasă, având ornamente realizate cu email, are gravat în negativ, pe o piatră verzuie numele unui anume Janos Debrec(z)en(i). Poate că este acel János S(zappanos) Debreczani († c.1614) poet maghiar și arhivist al capitolului Nagyvárád / Oradea.

În privința tehnicilor de execuție, a modelelor, a materialelor folosite, se observă o mare varietate. Au fost confectionate din diverse materiale, dar marea lor majoritate sunt din bronz, argint și alamă. Tehnicile de execuție diferă și ele de la o perioadă la alta (ciocănire - cele mai timpurii, turnare - cele târzii), iar cele de decorare sunt la rândul lor variate, fiind întâlnite în special incizia, granulația, filigranul, emailarea, tehnica de realizare a decorului utilizând *niello* dar și montarea de pietre semiprețioase. Motivele decorative utilizate (există însă și piese nedecorate) sunt geometrice (cercuri, romburi, linii în zig-zag), cruciforme, crenguțe de brad / pom al vieții, animale (și animale fantastice, de obicei apare ca motiv singular), păsări - cu categoria aparte de vultur/acvilă, coroană, scut, stea, simbol solar (rozeta), inimi, floarea (de crin), motive vegetale, figuri umane sau combinate.

Inelele constituie grupul cel mai numeros și eterogen tipologic grup de bijuterii. Dificultatea de a denumi/clasifica în termeni clari tipuri distincte nu e ușor de depășit. Sunt exemplare ce pot fi cu ușurință încadrate în mai multe tipuri fie prin formă, funcționalitate, motive decorative.

Din punct de vedere al funcționalității se pot încadra în **inele decorative (tip I)** și **inele sigilare (tip II)**. Cele două categorii se pot împărți în alte patru, pornind de la modalitatea de confectionare: *inele cu veriga turnată odată cu placa (tip I)* sau *inele la care*

veriga și placa nu fac corp comun (tip 2), inele cu montura împodobită cu pietre (tip 3), inele împletite (doar la cele decorative - *tip 4*).

Accesoriile vestimentare se definesc ca elemente utilitare, decorative și/sau simbolice realizate în mare parte din țesătură, piele sau metal. Se mai pot folosi materiale minerale (sticlă, pietre) dar și materiale dure de origine animală (material osos, fildeș, sidef din cochilii, coral etc.) și vegetală (chihlimbar sau lemn). Accesoriile pentru costum sunt elemente de fixare sub formă de ace, găici, nasturi, componente ale curelei dar și ornamente care se adaugă la centură sau direct pe piesa de îmbrăcăminte, precum aplicele.

În categoria accesoriilor vestimentare includem: *a. piesele dependente de un suport*, și *b. piesele independente*.

Din prima categorie de accesorii vestimentare fac parte: surguciul, broșa, lanțul de manta, aplicele, paielele și închizătorile de haine: copci, bumbi și nasturi. Cea de-a doua categorie include cordoanele, centurile cu tot ceea ce țin de ele - catarama, paftale, capete de curea, aplice etc.

Prezentarea lor începe de la cap și de la podoaba acestuia, respectiv **surguciul** sau panașul, bijuteria care se fixa pe cușmă sau pălărie. Considerăm că broșele de formă circulară din tezaurul de la Covei aveau rolul de a împodobi cușma, fiind prevăzute cu tuburi pe revers, pentru pene. Surguciul este o bijuterie cu origini turce, purtată inițial de sultan și apoi de către demnitari, ca simbol al statului lor.

Descoperiri singulare sunt și următoarele trei piese: două broșe pentru centură, din colecția de piese Maria Istrati-Capșa și un lanț de manta (colan), descoperit întâmplător la Covei (Afumați).

Lanțul de manta (colanul) se purta în secolul al XVI-lea și în prima jumătate a celui următor. Piesa a fost descoperită împreună cu un vas din argint și o singură monedă, un taler din 1648. Este compus dintr-un lanț multiplu „bucă în buclă” și piesele de prindere.

Broșele lucrate din argint, cu filigran și granulație au o formă circulară. Primesc ca decor fie șapte rozete din filigran, una prevăzută cu o casetă pentru piatră, fie triunghiuri granulate înscrise în cercuri filigranate. Una dintre ele păstrează, pe avers, sistemul de prindere la centură.

Aplicele metalice pentru haine erau folosite pentru ornamentarea vestimentației de ceremonie. Pentru a putea fi prinse pe suport ele trebuiau cusute, ca atare erau perforate sau aveau prevăzut un sistem de prindere pe revers (plăcuță, agățătoare, nit). Până în secolul al XIV-lea nu se întâlnesc pe costumul doamnelor. În tezaurul de la Gogoșu se mai păstrează

22 din cele 26 de aplice de formă treflată (argint aurit), decorate central cu un disc rotund, în relief. La colțuri se găsesc trei ținte pentru fixarea pe suport.

Închizătorile de haine sau copciile sunt mai vechi decât nasturii și au fost frecvent folosite. Asemenea piese s-au găsit în mai multe cercetări, însă au fost destul de rar menționate la descrierea mormintelor. Se foloseau pentru închiderea hainelor dar aveau și rol de podoabă. Au fost descoperite în morminte ale unor indivizi de ambele sexe. În cadrul săpăturii arheologice efectuate la Mănăstirea Călușu, în două morminte din pronaosul bisericii (dintre care unul de copil), s-au găsit în dreptul pieptului mai multe **paiete** din foiță de argint aurită. Au o formă de picătură și sunt perforate pentru a putea fi prinse de țesătură, cu ajutorul unui fir textil, din bumbac, împletit cu fir metalic. Într-un alt mormânt, de data aceasta de bărbat, pe resturile textile s-au păstrat **mici zale** de metal. Tot aici, printre fragmentele de țesătură au rămas prinse și **copci** simple.

Prin modalitatea de realizare, prin atenția acordată decorării, **nasturii/bumbii** pot fi considerați adevărate bijuterii realizate din bronz, argint și argint aurit (Călușu). Aceste piese au apărut în secolul al IX-lea, dar s-au răspândit pe continentul european abia în secolul al XIII-lea. Au fost folosiți pentru a închide diferite tipuri de articole de îmbrăcăminte din partea superioară a corpului. Cu un important rol funcțional, dar și ca element decorativ, întregesc imaginea și caracterul artistic al unor piese de costum. Ei au fost enumerați în foile de zestre, trecuți în diverse inventare de avere ca piese distincte sau notate împreună cu alte bijuterii.

Croiala ajustată pe corp a veșmântului medieval făcea ca acesta să nu poată fi purtat fără nasturi. După materialul din care au fost realizați, pe costumul medieval întâlnim atât **exemplare din metal (tipul 1)** cât și piese realizate din **fire textile (tipul 2)** sau **mănunchiuri de fire (tipul 3)**.

Bumbii cei mai comuni sunt cei de **tipul globular (tipul 1.1)**, cu ureche de prindere, lucrați din bronz, aramă și argint / argint aurit. Se întâlnesc destul de frecvent, fără a fi însă descriși la fel de des (Ocnele Mari), ceea ce nu exclude folosirea lor uzuală. Sunt utilizați atât ca nasturi cât ca și podoabă, putând fi folosiți ca pandantiv simplu (Făcăi-Braniște) sau pentru diademă (Portărești).

Unii din nasturii de la Covei (14 piese) sunt turnați din argint. Au dimensiuni diferite și o **formă ovală (tipul 1.2)**. Sunt decorați cu registre crestate, cu motive florale: lalele, acant și crini dispuse alternativ. În necropola de la Făurești, jud. Vâlcea a fost găsit un bumb **ovoidal** cu toartă rectangulară al cărui decor pleacă din partea inferioară spre veriga de prindere sub forma a șase crenguțe de brad.

O piesă mai târzie, fără loc de descoperire, este realizată neglijent. Este vorba de un nasture, realizat din argint de *formă cilindrică (tipul 1.3)* și se compune din două emisfere, unite printr-un fir subțire ce imită filigranarea, ajurate petaliform (8 petale) prevăzute central cu o pastilă.

O categorie mai târzie, de *forma unei calote semisferice (tipul 4)* este reprezentată de patru exemplare bogat decorate, aflate în patrimoniile muzeelor din Craiovei și Vâlcea. Realizate din bronz prin turnare în matriță, sunt decorate cu motive vegetale: flori și meandre.

O ultimă categorie importantă de accesorii vestimentare o formează garniturile de curea (catarama, capete de centură, limbă de curea, aplice pentru curea), iar pentru secolele mai târzii, paftalele.

Centura putea avea diverse roluri: acela funcțional (de a strânge îmbrăcămintea), de a prinde anumite accesorii ori acela de însemn de rang. Cordonul specific secolelor XIV-XV, prin tehnică și decor se încadrează în stilul bizantin-balcanic, fiind un tip de centură din metal prețios (argint) ce se închide cu catarama și este decorat cu aplice sau chiar cu pietre. Moda centurilor metalice se păstrează și în perioada secolelor următoare, cordonul împodobit cu aplice, paftale sau lanțuri fiind preferat de familiile nobiliare.

În cazul centurilor simple, nedecorate, din piele sau material textil, nu s-a mai păstrat decât catarama sau paftaua. În cazul celor ornamentate cu aplici s-au păstrat cataramele, aplicele (Ocnele Mari, Jiana Mare, Jidostița, Portărești - diferite nituri, catarama și verigi realizate din fier), capetele de centură (Severin, Gogoșu, Jidostița, Verbița).

Dacă până în secolele XIII-XIV centurile erau un semn al statutului social, după această perioadă devin parte integrantă, obișnuită, a îmbrăcămintei. Sunt purtate de bărbați și de femei. Varietatea centurilor este creată prin combinația de metale și tehnici de fabricație, prin forme și numărul de componente, precum și prin repertoriul motivelor decorative (scene biblice, animale reale sau imaginare, motive vegetale).

Cataramele de diferite forme și dimensiuni au fost confecționate din metal, cel mai des din fier (Portărești, Gruia), bronz (8 exemplare la Orlea, Ostrovul Mare, Copăceni și Severin), argint și argint aurit (Gogoșu, Verbița - în cadrul tezaurilor) și un exemplar din cupru (Gogoșu, punctul „Apa Roșie”). Au fost realizate prin turnare sau ciocănire.

Acest grup de accesorii vestimentare include mai multe tipuri de închizători, de cele mai multe ori păstrându-se doar cadrul cataramii folosite pentru a lega centura sau cordonul. După modalitatea de prindere la curea, cataramele se împart în trei tipuri: fără placă de fixare

cu verigă simplă (**tipul 1**) sau cu verigă dublă (**tipul 2**) și cu placă de fixare la curea (**tipul 3**).

Piese mai târzii, încadrate către sfârșitul perioadei cercetate, sunt cordoanele și paftalele. **Cordoanele** din benzi de catifea sau de piele sau cingătorile „articulate” se închid cu paftale și sunt bogat decorate cu motive diverse și pietre.

Pentru costumul femeiesc erau tipice cataramele-pafta. Făcând parte din vestimentația de zi cu zi, cataramele de centură (**paftalele**) sunt obiecte tipice secolelor XVII-XVIII. Erau folosite atât de bărbați cât și de femei, dar de-a lungul timpului s-a observat o predilecție către utilizarea în costumul femeiesc. Apar în vestimentația medievală începând cu secolul al XV-lea. În secolele următoare se folosesc mai des, devenind un accesoriu de bază, dar și de podoabă. Pe unele paftale sunt prevăzute plăcuțe perpendiculare pentru fixarea centurii. Se constată că materialul din care au fost făcute este în exclusivitate metalul, însă au fost ornamentate cu caboșoane cu pietre și sticle policrome, aplici de sidef și бага sau piese emailate și nichelate.

Una din problemele importante pe care le ridică studiul podoabelor o constituie locul/atelierul unde acestea au fost produse. Piese de calitate excepțională au fost realizate în ateliere bizantine sau occidentale, dar poate și în Transilvania sau alte centre învecinate. Ele sunt expresia relațiilor comerciale și politice, dar pot reprezenta și daruri. Este logic să admitem că piesele de factură mai modestă au fost lucrate în ateliere locale, una dintre brățările de bronz din colecția Maria Istrati Capșa nu a fost nici măcar finisată.

Astfel, un capitol separat al lucrării va atinge **problematica tehnicii și prelucrării metalului** de către meșterii aurari și argintari în perioada evului mediu. Aurarii erau definiți în mod obișnuit ca artizani care confecționau bijuterii de mici dimensiuni (atât din aur și argint, cât și din pietre prețioase), argintarii ca producători de obiecte mari din aur și argint (cum ar fi farfurii și veselă) iar bijutierii ca angajați în comerț.

Descrierea tehnicilor folosite pentru realizarea pieselor de podoabă și pentru decorarea lor ocupă o parte importantă în economia lucrării. Informațiile despre compoziția elementară a artefactelor conduc la îmbunătățirea cunoștințelor despre „industria” podoabelor medievale din teritoriul cercetat. Se dorește, prin rezultatele acestui studiu, o contribuție la o mai bună înțelegere a cunoștințelor, altfel puține, despre tradiția bijuteriilor.

După tehnica analitică se pot obține diferite informații despre tehnologiile de fabricație ale obiectelor și despre proveniența metalului. Studiul tehnologiilor de fabricare a obiectelor se referă la toate metodele de producție ale orfevrilor: ce tip de aliaj de bază a fost folosit, cum a fost fabricat obiectul, cum s-au făcut îmbinarea și decorarea etc.

Metodele științifice utilizate în studiul obiectelor de artă și arheologice trebuie să fie non invazive, chiar dacă limitele de detectare ar putea să nu fie complet satisfăcătoare.

Măsurarea oligoelementelor pot da informații suplimentare privind proveniența metalelor, a rutelor comerciale sau diferențele în timp și spațiu a tehnicilor, a autenticității.

Pentru spațiul românesc nu se cunosc multe studii de acest gen pentru podoabele medievale. Studiul compozițional al bijuteriilor medievale este încă la început. Am căutat analogii în țările apropiate nu doar teritorial ci și contextual de noi: Serbia, Bulgaria, Macedonia, Ungaria, Bosnia-Herțegovina, Polonia. În ultimi ani cercetătorii au început să umple acest gol, publicând o serie de experimente arheologice privind tehnologia de fabricare a ornamentelor medievale.

Una din primele tehnici utilizate în analiza non invazivă a obiectelor arheologice a fost analiza XRF. Analiza elementului de fluorescență cu raze X (XRF) este una din metodele analitice cele mai comune, utilă prin determinarea unui număr mare de elemente în probele de metal, de diferite tipuri.

Se pune întrebarea dacă în evul mediu aliajele complexe au fost create intenționat. O dată pentru a îmbunătăți calitățile metalului folosirea la realizarea pieselor de podoabă. Pe de altă parte de a conferi produsului culoarea aurie/argintie căutată pentru a-l face să arate ca fiind confecționat dintr-un metal prețios. Sau folosirea acestor aliaje multi componente să fie asociată cu accesul limitat la materii prime, reutilizarea metalelor fiind la îndemână.

Deși piesele analizate sunt prea puține pentru a fi statistic reprezentative ele arată tehnicile de realizare dar și cele de decorare (aurirea cu mercur) a diferitelor categorii de podoabe medievale. Mai multe analize compoziționale care să confirme sau să contrazică rezultatele prezente sunt necesare pentru a obține informații care să ofere o perspectivă clară asupra metalurgiei medievale, asupra tehnicilor și de ce nu a surselor și schimburilor comerciale din această perioadă.